

Sygn. akt I PK 164/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z powództwa K. J.
przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w W. Oddziałowi
Regionalnemu w B.
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 listopada 2018 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w B.
z dnia 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt V Pa [...],

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka K.J., w pozwie skierowanym przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w W. Oddziałowi Regionalnemu w B., po ostatecznym

sprecyzowaniu stanowiska wniosła o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kwoty 14.248,80 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony.

Pozwana Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w W. Oddział Regionalny w B. wniosła o oddalenie powództwa.

Sąd Rejonowy w B., wyrokiem z 17 stycznia 2017 r., przywrócił powódkę do pracy u strony pozwanej na poprzednich warunkach (I.), zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 4.749,60 zł brutto tytułem wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy – pod warunkiem podjęcia pracy (II.) oraz orzekł o kosztach procesu (III.).

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka K. J. została zatrudniona w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w W. Oddziale Regionalnym w B. 1 czerwca 1999 r., od 1 lipca 2000 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Od 1 sierpnia 2007 r. powódce powierzono stanowisko pracy „Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S.”, od 1 sierpnia 2008 r. – na czas nieokreślony.

21 stycznia 2016 r. K. J. otrzymała pismo (datowane na 19 stycznia 2016 r.), w którym Dyrektor KRUS Oddział w B. zawiadomił ją, że na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 50; dalej: nowelizacja z dnia 22 grudnia 2015 r.) w związku z § 5 ust. 4a statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Dz.Urz. MRiRW Nr 10, poz. 10 ze zm.), z dniem 11 stycznia 2016 r. jej stosunek pracy zawarty na podstawie umowy o pracę z Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego staje się stosunkiem pracy na podstawie powołania w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy.

14 marca 2016 r. Dyrektor KRUS Oddział w B., działając na podstawie art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 277 ze zm.) w związku z § 5 ust. 4a statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz art. 70 ustawy z dnia 26

czerwca 1974 r. Kodeks pracy odwołał powódkę ze stanowiska Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S.. Pozwany zaznaczył, że odwołanie jest równoznaczne z wypowiedzeniem umowy o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia. W odwołaniu nie wskazano przyczyny rozwiązania stosunku pracy. W okresie wypowiedzenia powódka została zwolniona z obowiązku świadczenia pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia przysługującego przed odwołaniem. 15 marca 2016 r. na stanowisko Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S. została powołana T. K.. 30 czerwca 2016 r. doszło do rozwiązania stosunku pracy łączącego strony postępowania.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy rozważał, czy 11 stycznia 2016 r. w istocie doszło do przekształcenia łączącego strony stosunku pracy z zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w zatrudnienie na podstawie powołania, co rzutowało na ocenę zgodności z prawem zastosowanego przez pozwanego pracodawcę sposobu rozwiązania stosunku pracy z powódką.

Zdaniem Sądu Rejonowego powołane przez pracodawcę przepisy prawa (art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw w związku z § 5 ust. 4a statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego) nie mogły stanowić skutecznej podstawy prawnej do „przekształcenia” z dniem 11 stycznia 2016 r. stosunku pracy powódki nawiązanego na podstawie umowy o pracę w stosunek pracy na podstawie powołania. W ocenie Sądu art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą z dnia 22 grudnia 2015 r.) nie miał zastosowania do powódki. Sąd podkreślił, że w przepisie tym mowa jest wprost o powoływaniu i odwoływaniu „kierowników komórek organizacyjnych w (...) placówkach terenowych”. Tymczasem powódka nigdy nie była „kierownikiem komórki organizacyjnej w placówce terenowej”. Powódka od 1 sierpnia 2007 r. była kierownikiem placówki terenowej (ściślej: Kierownikiem Placówki Terenowej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w S.), będącej jednostką organizacyjną Kasy. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, „jednostki organizacyjne” i „komórki

organizacyjne” stanowią odrębne elementy w strukturze organizacyjnej KRUS i nie można tych pojęć używać zamiennie. Sąd odwołał się do § 5 ust. 1 statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, który stwierdza, że „oddziały regionalne wraz z podlegającymi im placówkami terenowymi są jednostkami organizacyjnymi Kasy służącymi do bezpośredniej realizacji zadań z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników oraz innych zadań powierzonych Kasie do realizacji na podstawie odrębnych przepisów”. Potwierdzają to również przepisy Regulaminu organizacyjnego Oddziału Regionalnego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w B. – zatwierdzonego przez Prezesa KRUS 30 marca 2010 r. – który obowiązywał na datę 11 stycznia 2016 r.

W związku z tym, że powódka była „kierownikiem placówki terenowej”, a nie „kierownikiem komórki organizacyjnej (...) w placówce terenowej”, należało przyjąć, że jej stosunek pracy nawiązany na podstawie umowy o pracę nie stał się 11 stycznia 2016 r. (z mocy prawa) stosunkiem pracy na podstawie powołania w rozumieniu art. 68 k.p.

Nie do przyjęcia było przy tym stanowisko strony pozwanej, która utrzymywała, że już przez samo przyjęcie przez powódkę 21 stycznia 2016 r. „zawiadomienia” Dyrektora KRUS Oddziału w B. jej stosunek pracy „stał się” stosunkiem pracy z powołania. Chociaż powołanie w rozumieniu art. 68 k.p. jest aktem jednostronnym, dokonany przez odpowiedni organ, jednak do nawiązania stosunku pracy na tej podstawie może dojść tylko za zgodą pracownika, zgodnie bowiem z podstawową zasadą prawa pracy, sformułowaną w art. 11 k.p., nawiązanie stosunku pracy, bez względu na podstawę prawną tego stosunku, wymaga zgodnego oświadczenia woli pracodawcy i pracownika. W rozpoznawanej sprawie powódka nie wyraziła „zgody” na powołanie jej na stanowisko Kierownika Placówki Terenowej KRUS. Za ową „zgode” powódki nie może być uznane przyjęcie do wiadomości pisma Dyrektora KRUS Oddziału w B. „zawiadamiające” powódkę o tym, że „z dniem 11 stycznia 2016 r. jej stosunek pracy na podstawie umowy o pracę staje się stosunkiem pracy na podstawie powołania w rozumieniu art. 68 k.p.”. Skoro zatem po 11 stycznia 2016 r. powódka nadal pozostawała

zatrudniona na podstawie umowy o pracę, pracodawca nie mógł jej odwołać w trybie przewidzianym dla powołania (art. 70-72 k.p.). Pismo Dyrektora KRUS Oddziału w B. z 14 marca 2016 r., „odwołujące” powódkę ze stanowiska Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S. z zachowaniem okresu wypowiedzenia, należy zatem potraktować jako wypowiedzenie powódce umowy o pracę na czas nieokreślony. Wypowiedzenie umowy o pracę jest jednak wadliwe, gdyż nie zawiera wskazania przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie, jak tego wymaga art. 30 § 4 k.p.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego w B. wniosły obie strony procesu.

Powódka zaskarżyła wyrok co do punktów I. i II., zarzucając naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 45 § 1 i 2 k.p. przez niewłaściwe zastosowanie, w wyniku czego Sąd Rejonowy orzekł o przywróceniu jej do pracy w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w B., w sytuacji gdy było to niecelowe, przede wszystkim ze względu na to, że na stanowisku pracy Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S. zatrudniona została inna osoba, a ponadto nieuzasadnione wobec tego, że powódka dochodziła ostatecznie odszkodowania za niezgodne z przepisami prawa rozwiązanie stosunku pracy, a nie przywrócenia do pracy.

Pozwana zaskarżyła wyrok w całości i zarzuciła naruszenie przepisów postępowania: art. 233 § 1 k.p.c., art. 477¹ k.p.c. w związku z art. 45 § 1 k.p., art. 321 k.p.c. oraz błąd w ustaleniach faktycznych sprawy; a także naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 50) w związku z art. 60 ust. 1 i art. 61 ust. 1 pkt 3 oraz z art. 61 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników; art. 30 § 1 pkt 2 i § 4 k.p., art. 45 § 1 k.p., art. 69 pkt 2 k.p., art. 70 § 1 k.p.

Sąd Okręgowy w B., wyrokiem z 27 kwietnia 2017 r., w wyniku uwzględnienia apelacji pozwanej zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo (I.), oddalił apelację powódki (II.) oraz orzekł o kosztach postępowania (III.).

W ocenie Sądu odwoławczego, uzasadniona okazała się apelacja strony pozwanej, co dotyczyło zwłaszcza zarzutów związanych z błędną wykładnią przepisów prawa.

Istotne w sprawie okoliczności faktyczne były bezsporne. Spór dotyczył interpretacji art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw, art. 60 ust. 1 i art. 61 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (po nowelizacji), a w konsekwencji oceny, czy 11 stycznia 2016 r. doszło do przekształcenia umownego stosunku pracy powódki w zatrudnienie na podstawie powołania oraz czy zastosowany przez pozwanego sposób rozwiązania stosunku pracy (odwołanie ze stanowiska Kierownika Placówki Terenowej KRUS) był zgodny z prawem.

W ocenie Sądu Okręgowego, przyjęta przez Sąd pierwszej instancji literalna wykładnia przytoczonych przepisów, w tym w szczególności art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie znajdowała uzasadnienia w okolicznościach sprawy. Zdaniem Sądu Okręgowego prawidłowa wykładnia wymagała posłużenia się w tym przypadku wykładnią celowościową.

Choć znowelizowany ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. przepis art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wśród stanowisk kierowniczych nie wymienia wprost kierowników placówek terenowych, to jednak należało odstąpić od „potocznego znaczenia tego przepisu”. *Ratio legis* nawiązywania stosunków pracy na podstawie powołania, dającego z założenia pracodawcy większą dowolność w rozwiązaniu stosunku pracy, co sprawia, że pracownik korzysta z ograniczonej ochrony przed jego rozwiązaniem (art. 69 i art. 70 k.p.), polega na tym, że takie stosunki pracy powinny dotyczyć przede wszystkim wyższych stanowisk kierowniczych. Dlatego nie do przyjęcia było, z punktu widzenia celu znowelizowanych regulacji wynikającego z ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw, stanowisko Sądu Rejonowego prowadzące do sytuacji, w której powódka jako Kierownik Placówki Terenowej KRUS byłaby zatrudniona na podstawie umowy o pracę, natomiast jej podwładni na podstawie powołania. Mając to na uwadze, należało przyjąć, że uregulowania zawarte w art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy nowelizującej z dnia 22 grudnia 2015 r. oraz w art. 60 ust. 1 w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, obowiązujące od 11 stycznia 2016 r., dotyczyły również kierowników placówek terenowych, a zatem miały zastosowanie także do powódki.

Uwzględnienie zarzutów apelacji pozwanej spowodowało konieczność zmiany zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa. Nie było więc potrzeby ustosunkowywania się do dalszych zarzutów tej apelacji. Z tych względów oddaleniu podlegała również apelacja powódki.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniosła powódka, zaskarżając wyrok w całości. Skargę oparto na podstawach:

1) naruszenia art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 października 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 50) w związku z § 5 ust. 4a i 4b statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Dz.Urz. MRiRW Nr 10, poz. 10) w związku z art. 68 k.p. oraz art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (po nowelizacji), przez błędne przyjęcie, że zastosowana podstawa przekształcenia stosunku pracy powódki była dopuszczalna w przypadku kierowników placówek terenowych KRUS, choć zgodnie z art. 68 k.p. stosunki pracy mogą być nawiązane na podstawie powołania tylko wówczas, gdy przepis odrębny zawiera regulację uprawniającą do zastosowania takiej podstawy, przy czym przez przepis odrębny rozumie się przepis ustawy lub aktu wykonawczego do niej, wydanego w granicach upoważnienia, zaś w niniejszej sprawie w przepisie ustawowym (art. 60 ust. 1 ustawy) posłużono się zwrotem „powołuje i odwołuje „kierowników komórek organizacyjnych w (...) placówkach terenowych”, a dopiero w statucie KRUS w § 5 ust. 4a użyto zwrotu „Prezes Kasy powołuje i odwołuje dyrektorów oddziałów regionalnych i ich zastępców oraz kierowników placówek terenowych i ich zastępców”; nieuprawnione byłoby stosowanie wykładni rozszerzającej na niekorzyść pracownika oraz w sposób sprzeczny z poglądami doktryny i orzecznictwa co do uprawnienia do nawiązania stosunku powołania na podstawie upoważnienia ustawowego wynikającego z „przepisu odrębnego”, o którym mowa w art. 68 k.p.;

2) naruszenia art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 października 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 60 ust. 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu

społecznym rolników w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą oraz art. 68 k.p. i art. 70 k.p., przez błędną wykładnię i dokonanie wadliwej oceny prawnej, że 11 stycznia 2016 r. doszło do przekształcenia umownego stosunku pracy powódki w zatrudnienie na podstawie powołania, jak również błędne przyjęcie, że zastosowany przez pozwanego sposób rozwiązania stosunku pracy (odwołanie ze stanowiska Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S.) był zgodny z prawem w sytuacji, gdy art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw) nie miał zastosowania do stanowiska pracy powódki (Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S.);

3) naruszenia art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 października 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 59 ust. 4 i art. 60 ust. 1 w związku z § 5 ust. 4a i 4b statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz art. 61 ust. 1 pkt. 1-3, art. 61 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 22 października 2015 r.), przez błędną wykładnię użytego w art. 60 ust. 1 ustawy zwrotu dotyczącego powoływania i odwoływania „kierowników komórek organizacyjnych w (...) placówkach terenowych”, gdy tymczasem stanowisko kierownika placówki terenowej KRUS nie mieści się w zakresie pojęcia kierownika komórki organizacyjnej. Są to dwa odrębne pojęcia. Na rzecz takiej wykładni przemawia również to, że:

- § 5 ust. 1 statutu Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2010 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stanowi, że „Oddziały regionalne wraz z podlegającymi im placówkami terenowymi są jednostkami organizacyjnymi Kasy”;

- w Regulaminie organizacyjnym Oddziału Regionalnego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w B., zatwierdzonym przez Prezesa KRUS 30 marca

2010 r. (obowiązującym na datę 11 stycznia 2016 r.), w § 1 ust. 4 pkt 7 użyte określenie „komórka organizacyjna” oznacza wydział, referat, wieloosobowe i jednoosobowe stanowisko pracy, w § 25 ust. 1 stwierdzono, że strukturę organizacyjną m.in. Placówki Terenowej w S. (...) tworzą następujące komórki organizacyjne: 1) Wieloosobowe Stanowisko Pracy ds. Ubezpieczeń; 2) Wieloosobowe Stanowisko Pracy ds. Świadczeń i Orzecznictwa Lekarskiego oraz; 3) Wieloosobowe Stanowisko Pracy ds. Prewencji i Rehabilitacji. Powódka była „kierownikiem placówki terenowej”, a nie „kierownikiem komórki organizacyjnej (...) w placówce terenowej”, o którym mowa w art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Pismo z 11 stycznia 2016 r. przekazane przez pozwanego powódce nie mogło wywołać skutków w postaci przekształcenia umownego stosunku pracy w stosunek pracy z powołania, a w konsekwencji doprowadziło do niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy z powódką;

4) naruszenia art. 45 § 1 k.p., art. 47¹ k.p. oraz art. 30 § 4 k.p., przez ich niezastosowanie i niezasądzenie na rzecz powódki odszkodowania, w wyniku dokonania błędnej oceny prawnej w ramach przyjętych ustaleń faktycznych w odniesieniu do tego, czy 11 stycznia 2016 r. doszło do przekształcenia stosunku pracy powódki w zatrudnienie na podstawie powołania oraz czy zastosowany przez pozwanego sposób rozwiązania stosunku pracy w postaci odwołania ze stanowiska Kierownika Placówki Terenowej KRUS w S. był zgodny z prawem, biorąc również pod uwagę ustaloną okoliczność, że pozwany nie przedstawił przyczyny rozwiązania umowy, w sytuacji gdy art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 października 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym na datę 11 stycznia 2016 r. nie dawał podstaw do przekształcenia stosunku pracy powódki, przez co jego rozwiązanie nastąpiło w sposób niezgodny z prawem, także z uwagi na brak wskazania przyczyny wypowiedzenia stosunku pracy;

5) naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c., przez brak ustosunkowywania się do zarzutów apelacji powódki wobec niezasadnego przyjęcia, że nie ma ona usprawiedliwionych podstaw, przez co Sąd Okręgowy w ramach podstawy

wyrokovania nie rozważał kwestii zasądzenia odszkodowania za niezgodne z prawem rozwiązanie stosunku pracy w związku ze zgłoszonymi apelacyjnymi zarzutami powódki, że żądanie nie dotyczyło przywrócenia do pracy.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powódki kwoty 14.248,80 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania według norm przepisanych; ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w B., a także o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o oddalenie skargi oraz o zasądzenie od powódki kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona i dlatego została uwzględniona.

Problem wymagający rozstrzygnięcia w rozpoznawanej sprawie, dotyczący wykładni art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 października 2015 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym po nowelizacji został już rozstrzygnięty w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki: z 7 marca 2018 r., I PK 361/16, OSNP 2018, nr 10, poz. 136; z 15 maja 2018 r., I PK 68/17, LEX nr 2553871; z 4 października 2018 r., III PK 93/17, LEX nr 2561631). Istotą sporu w rozpoznanych sprawach było rozstrzygnięcie, czy 11 stycznia 2016 r., czyli w dniu wejścia w życie nowelizacji z dnia 22 grudnia 2015 r., kierownicy placówek terenowych KRUS, dotychczas zatrudnieni na podstawie umowy o pracę, stali się z mocy prawa pracownikami zatrudnionymi na podstawie powołania.

Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy nowelizującej z dnia 22 grudnia 2015 r. stosunki pracy pracowników zatrudnionych w dniu wejścia w życie ustawy na stanowiskach, o których mowa w art. 59 ust. 4 i art. 60

ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników – w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą – miały stać się stosunkami pracy na podstawie powołania w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy. Artykuł 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w okresie od 11 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. stanowił, że Prezes Kasy powołuje i odwołuje kierowników komórek organizacyjnych w centrali, oddziałach regionalnych i placówkach terenowych, o których mowa w art. 61 ust. 1 pkt 3, a pozostałych pracowników zatrudnia na podstawie umowy o pracę, chyba że odrębne przepisy wymagają zatrudnienia na podstawie powołania. Jednocześnie na podstawie art. 1 pkt 3b ustawy nowelizującej z dnia 22 grudnia 2015 r., zmieniającej z dniem 11 stycznia 2016 r. ustawę o ubezpieczeniu społecznym rolników, do art. 60 został dodany ust. 4, w myśl którego powołanie na stanowiska, o których mowa w ust. 1 oraz art. 59 ust. 4, jest równoznaczne z nawiązaniem stosunku pracy na podstawie powołania w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy. W ten sposób stabilne zatrudnienie na podstawie umowy o pracę w jednostkach określonych w art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zostało – z mocy prawa i ze skutkiem natychmiastowym – przekształcone w najbardziej nietrwałą formę zatrudnienia, jaką jest powołanie. W doktrynie oceniono, że zmiana podstawy zatrudnienia na stanowiskach wymienionych w art. 9 ust. 2 nowelizacji z dnia 22 grudnia 2015 r. nie była związana z jakąkolwiek reformą administracji publicznej, która mogłaby uzasadniać zastosowanie tego typu środków, oraz nie przemawiały za nią względy społeczne. Jedynym uzasadnieniem tych zmian, jak to ujęto w uzasadnieniu do nowelizacji, była potrzeba „uelastycznienia powoływania i odwoływania” osób na stanowiskach objętych działaniem ustawy. W projekcie nie wskazano jakiegokolwiek innej intencji. W ten sposób ustawodawca przyznał, że jego zamierzeniem nie są reformy ustroju państwa czy ustroju organów administracji publicznej, lecz szybkie wprowadzenie zmian kadrowych w niektórych organach publicznych (zob. P. Litwiniuk, M. Wiącek, *Przekształcenie podstawy prawnej zatrudniania dyrektorów w państwowych agencjach rolnych w świetle wybranych zasad konstytucyjnych*, *Studia Iuridica Agraria*, Tom XIV, s. 315-326).

Tego samego dnia co nowelizacja z dnia 22 grudnia 2015 r. weszło w życie

zarządzenie Nr 1 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 stycznia 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w ten sposób, że w załączniku do zarządzenia Nr 14 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 maja 2001 r. w sprawie nadania statutu Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w § 5 po ust. 4 dodano ust. 4a i 4b, w myśl których Prezes Kasy powołuje i odwołuje dyrektorów oddziałów regionalnych i ich zastępców oraz kierowników placówek terenowych i ich zastępców (ust. 4a). Powołanie na stanowiska, o których mowa w ust. 4a, jest równoznaczne z nawiązaniem stosunku pracy na podstawie powołania w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (ust. 4b). Niezmieniony został § 5 ust. 1, zgodnie z którym oddziały regionalne wraz z podlegającymi im placówkami terenowymi są jednostkami organizacyjnymi Kasy, służącymi do bezpośredniej realizacji zadań z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników oraz innych zadań powierzonych Kasie na podstawie odrębnych przepisów. Strukturę organizacyjną oddziału regionalnego oraz podległych mu placówek terenowych określa Prezes KRUS w regulaminie organizacyjnym oddziału (§ 4 ust. 5 i 6).

Według 68 § 1 k.p. stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach. W uzasadnieniu uchwały z 11 stycznia 2005 r., I PZP 11/04 (OSNP 2005, nr 9, poz. 123 z glosami A. Dubowik, OSP 2005, nr 11, poz. 135 oraz J. Steliny, GSP – Prz. Orz. 2005 nr 4, s. 117-124), Sąd Najwyższy przyjął, że „dokonana ustawą z dnia 2 lutego 1996 r. nowelizacja Kodeksu pracy objęła również art. 68 Kodeksu. Przed nowelizacją przepis ten przewidywał, że nawiązanie stosunku pracy z kierownikiem zakładu pracy i jego zastępcą następuje na podstawie powołania przez właściwy organ. Po nowelizacji uzyskał on brzmienie, że stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach. Stanowiło to jednoznaczne ograniczenie zakresu zatrudniania pracowników na podstawie powołania. Zarówno piśmiennictwo prawa pracy, jak i judykatura stoją na stanowisku, że interpretacja art. 68 k.p. musi mieć charakter ścisły, jako przepisu wprowadzającego szczególną podstawę nawiązania stosunku pracy, odrębną od powszechnego sposobu, którym jest zatrudnianie na podstawie umowy o pracę.

Za ścisłą interpretacją art. 68 k.p. przemawia również wzgląd na stabilizację zatrudnienia, które w przypadku powołania doznaje istotnego osłabienia. W szczególności pracownik zatrudniony na podstawie powołania może być w każdym czasie – niezwłocznie lub w określonym terminie – odwołany ze stanowiska przez organ, który go powołał (art. 70 § 1 k.p.).” Zwrot użyty w art. 68 § 1 k.p. „w przypadkach określonych w odrębnych przepisach” oznacza, że z przepisu szczególnego musi wyraźnie wynikać dyspozycja przewidująca powstanie stosunku pracy z powołania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 11 lipca 2017 r., I PK 201/16, LEX nr 2397620; z 17 maja 2017 r., III PK 101/16, LEX nr 2321919; z 6 kwietnia 2011 r., II UK 323/10, LEX nr 885015; z 18 maja 2010 r., I PK 15/10, OSNP 2011, nr 21-22, poz. 272; z 15 kwietnia 2010 r., II UK 296/09, LEX nr 602706; z 3 kwietnia 2008 r., II PK 281/07, OSNP 2009, nr 17-18, poz. 221; z 12 lipca 2007 r., I PK 45/07, OSNP 2008, nr 17-18, poz. 255 z glosą K. Paczoski GSP - Prz. Orz. 2009, nr 2, s. 111-118). Według poglądu Sądu Najwyższego przedstawionego w wyroku z 13 marca 2009 r., III PK 59/08 (OSNP 2010, nr 21-22, poz. 257), interpretacja art. 68 § 1 k.p. powinna być rygorystyczna, a w żadnym razie rozszerzająca. Wyjątki nie mogą być interpretowane rozszerzająco, a w razie wątpliwości należy dać pierwszeństwo regulacji ogólnej. Połączenie powołania na stanowisko z powstaniem stosunku pracy z powołania w rozumieniu art. 68 § 1 k.p. musi wyraźnie wynikać z przepisów prawa. Za przyjętym poglądem przemawia także charakter regulacji z art. 68-72 k.p. Jest ona mniej korzystna dla pracownika w porównaniu z regulacją stosunku pracy powstałego z umowy o pracę i nie może być stosowana nawet za zgodą pracownika (art. 18 k.p.). Wykładnia przepisów ustawy przewidujących zatrudnienie na podstawie powołania powinna być rygorystyczna.

O tym, że art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 9 ust. 2 pkt 1 nowelizacji z dnia 22 grudnia 2015 r. budził wątpliwości interpretacyjne świadczy już samo uzasadnienie projektu ustawy z dnia 21 października 2016 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2016 r., poz. 2043, dalej: nowelizacja z dnia 21 października 2016 r.), zamieszczone w druku sejmowym nr 850. Zwrócono w nim uwagę, że na mocy art. 1 pkt 3 nowelizacji z dnia 22 grudnia 2015 r. stosunek pracy wszystkich

dotychczasowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach kierowników komórek organizacyjnych w Centrali KRUS, oddziałach regionalnych i placówkach terenowych uległ przekształceniu w stosunek pracy na podstawie powołania. Konsekwencją tej zmiany była nowelizacja statutu KRUS, w którym wprowadzono dodatkowo w § 5 ust. 4a dotyczący zatrudniania na podstawie powołania dyrektorów oddziałów regionalnych i ich zastępców oraz kierowników placówek terenowych i ich zastępców. Regulacja zawarta w statucie została przeniesiona do art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dopiero od 31 grudnia 2016 r. na podstawie nowelizacji z dnia 21 października 2016 r. (czyli od daty wejścia w życie tej nowelizacji). Obecnie przepis ten stanowi, że Prezes Kasy powołuje i odwołuje kierowników komórek organizacyjnych i ich zastępców w centrali, oddziałach regionalnych i placówkach terenowych oraz dyrektorów oddziałów regionalnych i ich zastępców, kierowników placówek terenowych i ich zastępców, a pozostałych pracowników zatrudnia na podstawie umowy o pracę, chyba że odrębne przepisy wymagają zatrudnienia na podstawie powołania.

Zmiany do art. 60 ust. 1 wprowadzone nowelizacją z dnia 21 października 2016 r. pozwalają zgodzić się ze stanowiskiem skarżącej, że z wykładni art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 22 grudnia 2015 r. nie wynikało, aby przepis ten, określając stanowiska pracy, na których dochodzi do nawiązania stosunku pracy na podstawie powołania, odnosił się do stanowiska kierownika placówki terenowej. Inny status, zgodnie ze statutem KRUS, ma bowiem „komórka organizacyjna”, a inny „jednostka organizacyjna”, na co prawidłowo zwrócił uwagę Sąd pierwszej instancji przy wykładni językowej art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Sąd Okręgowy nieprawidłowo odwołał się do wykładni funkcjonalnej (celowościowej) analizowanego przepisu. Zasada pierwszeństwa wykładni językowej, choć nie ustala absolutnego porządku preferencji, to jednak dopuszcza odstępstwa od wyniku jej zastosowania, gdy wynik ten prowadzi albo do absurdu, albo do rażąco niesprawiedliwych konsekwencji. Wykładnia językowa art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 22 grudnia 2015 r. nie prowadzi do absurdu albo rażąco niesprawiedliwych konsekwencji, dowodzi jedynie braku staranności ustawodawcy.

Trybunał Konstytucyjny, w wyroku z 28 czerwca 2000 r., K 25/99 (OTK-A 2000, nr 5, poz. 141), stwierdził, że w państwie prawnym interpretator musi zawsze w pierwszym rzędzie brać pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Jeżeli językowe znaczenie tekstu jest jasne, wówczas – zgodnie z zasadą *clara non sunt interpretanda* – nie ma potrzeby sięgania po inne, pozajęzykowe metody wykładni. W takim wypadku wykładnia pozajęzykowa może jedynie dodatkowo potwierdzać, a więc wzmacniać, wyniki wykładni językowej wykładnią systemową czy funkcjonalną. Wykładnia funkcjonalna nie może natomiast zaprzeczać wykładni językowej. Podobnie ma się rzecz z wykładnią tekstów prawnych, których sens językowy nie jest jednoznaczny z tego względu, że tekst prawny ma kilka możliwych znaczeń językowych, a wykładnia funkcjonalna (celowościowa) pełni rolę dyrektywy wyboru jednego z możliwych znaczeń językowych. W obu wypadkach interpretator związany jest językowym znaczeniem tekstu prawnego, znaczenie to stanowi zawsze granicę dokonywanej przez niego wykładni. W pewnych szczególnych sytuacjach rola wykładni funkcjonalnej nie ogranicza się jednak wyłącznie do roli dyrektywy wyboru jednego ze znaczeń językowych, ale może tworzyć swoiste, różne od alternatyw językowych, znaczenie tekstu prawnego. Przyjęcie takiego swoistego znaczenia tekstu prawnego, ustalonego na podstawie wykładni funkcjonalnej (celowościowej), prowadzi zawsze do wykładni rozszerzającej lub zwężającej. Również w tym wypadku językowe znaczenie tekstu prawnego stanowi granicę wykładni, w tym sensie, że nie jest dopuszczalne przyjęcie swoistych wyników wykładni funkcjonalnej, jeżeli wykładnia językowa prowadzi do jednoznacznych rezultatów co do rozumienia tekstu prawnego. Nie oznacza to jednak, że granica wykładni, jaką stanowić może językowe znaczenie tekstu, jest granicą bezwzględną. Oznacza to jedynie, że do przekroczenia tej granicy niezbędne jest silne uzasadnienie aksjologiczne, odwołujące się przede wszystkim do wartości konstytucyjnych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 8 stycznia 1993 r., III ARN 84/92, OSNC 1993, nr 10, poz. 183; z 8 maja 1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 7; z 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004, nr 1, poz. 1; z 25 października 2016 r., I UK 386/15, LEX nr 2169474 oraz uchwały Sądu Najwyższego: z 3 listopada 1997 r., III ZP 38/97, OSNAPIUS 1998, nr 8, poz. 234; z 8 lutego 2000 r., I KZP 50/99, OSNKW 2000, nr 3-4, poz. 24

i uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2003 r., III CZP 8/03, OSNC 2004, nr 1, poz. 1). Uzasadnieniem dla przekroczenia granic wykładni językowej nie może być potrzeba „uelastycznienia powoływania i odwoływania” osób na stanowiskach objętych działaniem nowelizacji z dnia 22 grudnia 2015 r., gdy ustawa nie zawiera jakiegokolwiek uzasadnienia merytorycznego zmiany podstaw zatrudnienia pracowników oraz pozbawia ich w sposób natychmiastowy gwarancji ochronnych wynikających z Kodeksu pracy od dnia ogłoszenia ustawy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2018 r., III PZP 3/17, OSNP 2018, nr 6, poz. 70). Ponadto w przypadku, gdyby art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 22 grudnia 2015 r. dotyczył pracowników zatrudnionych na stanowisku kierownika placówki terenowej, to bezprzedmiotowa byłaby nowelizacja statutu KRUS, w którym wprowadzono (w § 5 ust. 4a) zmianę dotyczącą zatrudniania na podstawie powołania dyrektorów oddziałów regionalnych i ich zastępców oraz kierowników placówek terenowych i ich zastępców, oraz zmiana art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników dokonana nowelizacją z dnia 21 października 2016 r. Jak wynika z wcześniejszych rozważań, w strukturze organizacyjnej pozwanej Kasy „jednostki organizacyjne” nie są tożsame z „komórkami organizacyjnymi”, a do jednostek organizacyjnych statut zalicza placówkę terenową. Nowelizacja z dnia 22 grudnia 2015 r. wprowadzała analogiczne zmiany odnośnie do podstawy zatrudnienia w innych aktach prawnych, dotyczących działania Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa (art. 2 pkt 1b), Agencji Rynku Rolnego (art. 6 pkt 1a), Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (art. 8 pkt 2a). W tych przypadkach wśród osób zatrudnionych na podstawie powołania obok kierowników komórek organizacyjnych wymienieni są także dyrektorzy (zastępcy) oddziałów regionalnych, terenowych czy kierownicy biur powiatowych. W odniesieniu do tych jednostek organizacyjnych ustawodawca nie popełnił błędu takiego jak w przypadku Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Zakres podmiotowy stosowania powołania jako podstawy prawnej zatrudnienia został na podstawie art. 68 § 1 k.p. ograniczony do przypadków określonych w odrębnych przepisach. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że za przepis odrębny w rozumieniu art. 68 § 1 k.p.

może być uznany tylko przepis ustawy (ewentualnie przepis rozporządzenia wykonawczego do ustawy, wydanego w granicach ustawowego upoważnienia), a nie przepis ustanowiony postanowieniem zawartym w tzw. autonomicznym źródle prawa pracy, np. w statucie (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 21 lutego 2003 r., III PZP 19/02, OSNP 2003, nr 14, poz. 329; OSP 2004, nr 11, poz. 146 z glosą A. Dubowik; wyroki Sądu Najwyższego: z 13 października 1998 r., I PKN 345/98, OSNAPiUS 1999, nr 22, poz. 719; z 28 lipca 1999 r., I PKN 175/99, OSNAPiUS 2000, nr 21, poz. 787; z 24 maja 2001 r., I PKN 404/00; OSNP 2003, nr 6, poz. 146; OSP 2003, nr 7-8, poz. 88 z glosą A. Świątkowskiego; z 18 stycznia 2005 r., II PK 131/04, OSNP 2005, nr 16, poz. 249). Z tego względu obowiązkiem ustawodawcy było jednoznaczne określenie bezpośrednio w ustawie (w tym przypadku w art. 60 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników) stanowisk pracy, na których stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania, ponieważ statut KRUS wydany na podstawie art. 61 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie mógł, odmiennie niż art. 60 ust. 1 tej ustawy, stanowić podstawy prawnej zatrudniania kierownika placówki terenowej. Stąd dopiero nowelizacja z dnia 21 października 2016 r. umożliwia przyjęcie, że zatrudnienie na stanowisku kierownika placówki terenowej KRUS następuje na podstawie powołania.

Przedstawione rozważania prowadzą do wniosku, że stosunek pracy powódki – nawiązany na podstawie umowy zawartej na czas nieokreślony – nie został przekształcony z mocy prawa z dniem 11 stycznia 2016 r. w stosunek pracy z powołania. Oznacza to, że „odwołanie” powódki z zachowaniem okresu wypowiedzenia (pismo z 14 marca 2016 r.) należy traktować tak jak wypowiedzenie umownego stosunku pracy.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy powinien rozważyć zarzuty zawarte w apelacji powódki, dotyczące orzeczenia przez Sąd Rejonowy o roszczeniu (przywrócenie do pracy), którego powódka ostatecznie nie podtrzymywała (domagając się przyznania jej odszkodowania).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

